

FINTEK KOMPANIYALARI VA ULARNING YOSHLAR MOLIVAVIY TA'LIMIDAGI ROLI

Namangan davlat universiteti, Iqtisodiyot fakulteti
Moliya sohasida boshqaruv yo`nalishi 2- bosqich talabasi

Narullayev Omonulloxon Nodirjon o`g`li

E-mail: omonulloxon0408@gmail.com

Tel: +998949874707

Annotatsiya. Mazkur maqolada fintek (moliyaviy texnologiyalar) kompaniyalarining yoshlar moliyaviy savodxonligini oshirishdagi o`rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Raqamli transformatsiya sharoitida yosh avlodning moliyaviy bilim va ko`nikmalarini rivojlantirish muhim masalaga aylangan. Fintek kompaniyalari mobil ilovalar, onlayn to`lov tizimlari, budjetni boshqarish platformalari va investitsiya xizmatlari orqali yoshlarning moliyaviy qarorlar qabul qilishiga bevosita ta`sir ko`rsatmoqda. Maqolada fintek xizmatlarining qulayligi, interaktivligi va real vaqtli axborot taqdim etish imkoniyatlari yoshlarning moliyaviy xatti-harakatlariga qanday ta`sir qilayotgani statistik ma`lumotlar va real misollar asosida yoritilgan. Shuningdek, ba`zi fintek kompaniyalarining moliyaviy ta`lim bo`yicha olib borayotgan loyihalari va ularning samaradorligi tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari shuni ko`rsatadiki, fintek sektori moliyaviy savodxonlikni oshirish bo`yicha an`anaviy ta`lim usullarini to`ldiribgina qolmay, balki ularni yanada innovatsion va interaktiv shakllarga aylantirmoqda. Fintek kompaniyalari yoshlar o`rtasida moliyaviy bilimni yanada oshirish maqsadida, turli xil tadbir va moliyaviy bilim bo`yicha olimpidalar olib bormoqda.

ФИНТЕХ-КОМПАНИИ И ИХ РОЛЬ В ФИНАНСОВОМ ОБРАЗОВАНИИ МОЛОДЕЖИ

Аннотация. В данной статье анализируется роль и значение компаний финтек (финансовые технологии) в повышении финансовой грамотности молодежи. В условиях цифровой трансформации важным вопросом стало развитие финансовых знаний и навыков подрастающего поколения. Финтех-компании напрямую влияют на принятие финансовых решений молодыми людьми с помощью мобильных приложений, систем онлайн-платежей, платформ управления бюджетом и инвестиционных сервисов. В статье рассматривается, как удобство, интерактивность и возможности предоставления информации в режиме реального времени услуг финтек влияют на финансовое поведение молодых людей на основе статистических данных и реальных примеров. Также будут проанализированы проекты некоторых финтех-компаний в области финансового образования и их эффективность.

Результаты исследования показывают, что сектор финтех не только дополняет традиционные методы обучения финансовой грамотности, но и превращает их в более инновационные и интерактивные формы. Компании финтех проводят различные мероприятия и олимпиады по финансовым знаниям, чтобы еще больше повысить уровень финансовых знаний среди молодежи.

FINTEK COMPANIES AND THEIR ROLE IN YOUTH FINANCIAL EDUCATION

Abstract. This article analyzes the role and importance of fintek (financial technology) companies in improving youth financial literacy. In the context of digital transformation, the development of financial knowledge and skills of the younger generation has become an important issue. Fintek companies directly influence youth financial decision-making through mobile applications, online payment systems, budget management platforms and investment services. The article covers how the accessibility, interactivity, and real-time information delivery capabilities of fintek's services affect young people's financial behavior based on statistics and real-world examples. The financial education projects of some fintek companies and their effectiveness are also analyzed. The results of the study show that the fintek sector is not only complementing traditional educational methods for increasing financial literacy, but also transforming them into more innovative and interactive forms. In order to further increase financial knowledge among young people, Fintek companies are conducting various activities and Olympiads on financial knowledge.

Kalit soʻzi: Moliyaviy savodxonlik, fintek kompaniyalari, raqamli transformatsiya, moliyaviy xizmat.

KIRISH

Raqamli texnologiyalar hayotning barcha sohalariga chuqur kirib kelgan bir davrda moliyaviy xizmatlar bozori ham keskin oʻzgarishga yuz tutmoqda. Ayniqsa, moliyaviy texnologiyalar (fintek) kompaniyalarining paydo boʻlishi va jadal rivojlanishi odamlarning kundalik moliyaviy faoliyatini soddalashtirish, optimallashtirish va avtomatlashtirishda katta ahamiyat kasb etmoqda. Fintek kompaniyalari anʼanaviy moliyaviy institutlarga nisbatan tezroq, qulayroq va raqamli xizmatlar koʻrsatib, ayniqsa yosh avlod orasida keng tarqalmoqda. Yoshlarning moliyaviy savodxonligi darajasi jamiyatning iqtisodiy barqarorligi va moliyaviy xavfsizligining muhim koʻrsatkichlaridan biridir. Biroq turli tadqiqotlar shuni koʻrsatadiki, koʻplab yoshlar toʻgʻri byudjet tuzish, tejash, investitsiya qilish yoki qarzlarni boshqarish kabi masalalarda yetarli bilim va koʻnikmalarga ega emaslar. Ushbu holatda fintek kompaniyalari nafaqat moliyaviy xizmat koʻrsatuvchi subyektlar, balki yoshlar uchun interaktiv taʼlim manbai sifatida ham xizmat qilmoqda. Masalan, budjet yuritish ilovalari, gamifikatsiyalashgan taʼlim

platformalari yoki investitsion simulyatorlar orqali yoshlar real hayotga yaqin tajribani o'ttirish imkoniyatiga ega bo'lmoqdalar.¹

So'nggi yillarda O'zbekiston hamda boshqa rivojlanayotgan davlatlarda fintek sektori jadal rivojlanmoqda. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki ma'lumotlariga ko'ra, 2024-yil oxiriga kelib mamlakatda ro'yxatdan o'tgan fintek kompaniyalari soni 60 dan oshdi va ular asosan onlayn to'lov tizimlari, mikromoliya xizmatlari hamda moliyaviy ta'lim platformalarini qamrab oladi.²

Metodlar. Ushbu maqolada fintek kompaniyalarining yoshlar moliyaviy savodxonligini oshirishdagi o'rni, ularning ta'limiy funksiyalari hamda real hayotdagi qo'llanilishiga oid misollar va statistikalar asosida tahlil qilinadi. Shuningdek, ushbu jarayonni tahlil qilish natijasida fintek texnologiyalarini ta'lim tizimiga integratsiyalash bo'yicha tavsiyalar ham beriladi.

Natijalar. Fintek moliya sektorini o'zgartirish va moliyaviy inklyuziya va savodxonlik muammolarini engish imkoniyatiga ega.

Moliyaviy inklyuziya va savodxonlik qashshoqlik darajasini pasaytirish va iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishning asosiy omillaridir. Texnologiyaning jadal rivojlanishi tufayli Fintek sektori moliyaviy xizmatlardan foydalanishni demokratlashtirish va moliyaviy ta'limni rivojlantirish uchun vosita bo'lib xizmat qiladi. Ushbu maqolada Fintek moliyaviy inklyuziya va savodxonlikni rivojlantirishga qanday hissa qo'shishini, shuningdek uning jahon iqtisodiyotiga potentsial ta'sirini ko'rib chiqiladi.³

◆ Moliyaviy inklyuziyada fiztechning roli

Fintek - "moliya" va "texnologiya" dan olingan murakkab so'z, sun'iy intellekt, blokcheyn va mobil ilovalar kabi innovatsion yechimlardan foydalangan holda moliyaviy landshaftni tubdan o'zgartiradi. Ushbu sektor imtiyozsiz va kam ta'minlangan aholi uchun arzon, qulay va arzon moliyaviy mahsulotlar va xizmatlarni taklif etadi.

Vitaliy Nijgorodtsevning so'zlariga ko'ra, mobil vositalar va raqamli hamyonlar fiztechning moliyaviy inklyuziyaga ta'sirining yorqin namunasidir. Foydalanuvchilarga mablag'larni saqlash, o'tkazish va olish, to'lovlarni to'lash va smartfon yordamida kredit olish imkoniyatini taqdim etish orqali ushbu xizmatlar moliyaviy xizmatlarni uzoq va kam ta'minlangan hududlarga tarqatadi. Ba'zi mamlakatlarda, Fintek echimlari millionlab odamlarga asosiy moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatini berdi.⁴

¹ McKinsey & Company (2023). *How fintechs are transforming financial literacy for Gen Z*. Retrieved from: <https://www.mckinsey.com>

² Markaziy Bank (2024). *O'zbekiston fintek sektori bo'yicha statistik axborot*. Retrieved from: <https://www.cbu.uz/uzc/statistics/>

³ <https://bluescreen.kz/fintiekh-vliiaiet-na-problemy-finansovoi-inkliuzii-i-ghramotnosti/>

⁴ <https://bluescreen.kz/fintiekh-vliiaiet-na-problemy-finansovoi-inkliuzii-i-ghramotnosti/>

◆ Fintek va moliyaviy savodxonlik

Moliyaviy savodxonlikni rivojlantirish moliyaviy inklyuziyaga erishish uchun zarurdir. Moliyaviy jihatdan savodli kishi tejash, investitsiya va qarzlarini boshqarish to'g'risida qaror qabul qilishi mumkin. Fintek kompaniyalari individual ta'lim resurslari va vositalarini taklif qilish orqali moliyaviy savodxonlikni targ'ib qilishda birinchi o'rinda turadi.

Ko'pgina Fintek platformalari foydalanuvchilarga moliyaviy mablag'larini samarali boshqarishda yordam berish uchun shaxsiylashtirilgan moliyaviy maslahatlar, byudjetni rejalashtirish vositalari va investitsiya bo'yicha tavsiyalar beradi. Ular foydalanuvchilarni qulay tarzda jalb qiladigan va o'rgatadigan o'yin elementlari va interaktiv o'qitish usullaridan foydalangan holda murakkab moliyaviy tushunchalarni yanada qulayroq tarzda yoshlarga ta'riflab va tushuntirib beradi.

Fintek kompaniyalarining mobil ilova va saytlari yoshlarga onlayn kurslar, videolar, maqolalar va vebinarlarni, shuningdek, moliyaviy maqsadlarni kuzatish va xarajatlarni kuzatish vositalarini o'z ichiga olgan ma'lumotlar bazasini taqdim etadi. Bu foydalanuvchilarga nafaqat moliyaviy mahsulotlar va xizmatlar to'g'risida bilim olishga, balki pulni boshqarish ko'nikmalarini oshirishga yordam beradi, natijada yoshlar orasida moliyaviy bilim rivojlanadi.

◆ Fintek va an'anaviy moliya institutlari o'rtasidagi hamkorlik

Fintek moliyaviy inklyuziya va savodxonlikka uzoq muddatli ta'sir ko'rsatishi uchun an'anaviy moliya institutlari bilan hamkorlik qilish juda muhimdir. Fintek kompaniyalari innovatsiyalar va moslashuvchanlikni keltirib chiqarsa-da, moliya institutlari ushbu echimlarni kengaytirish uchun zarur infratuzilma, tartibga solish tajribasi va mijozlar ishonchiga ega. An'anaviy moliya institutlari bilan hamkorlik qilib, Fintek kompaniyalari moliyaviy xizmatlarning yoshlarga tarqalishini tezlashtirishi va yoshlarning o'z mablag'larini ishonchli boshqarish uchun zarur bo'lgan bilim va resurslarga ega bo'lishini ta'minlash imkonini beradi.

XULOSA

Bugungi kunda raqamli iqtisodiyotning jadal rivojlanishi natijasida fintek kompaniyalari nafaqat moliyaviy xizmatlar ko'rsatuvchi tijorat subyektlari, balki aholining, xususan yoshlarning moliyaviy savodxonligini oshiruvchi muhim ta'limiy hamkorlarga aylangan. Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko'rsatmoqdaki, fintek texnologiyalarining rivojlanishi yoshlar moliyaviy xulq-atvorida ijobiy o'zgarishlarni yuzaga keltirib, ularning byudjet yuritish, tejash, sarmoya kiritish va qaror qabul qilish borasidagi bilim va ko'nikmalarini sezilarli darajada yaxshilamoqda. Fintek kompaniyalar tomonidan taklif etilayotgan interaktiv ilovalar, onlayn kurslar, budjet rejalashtirish vositalari, moliyaviy simulyatorlar va ta'limiy bloglar yoshlarning real hayotga yaqin, zamonaviy va raqamli muhitda o'rganish imkoniyatlarini kengaytirmoqda. Bunday yondashuvlar yoshlarning moliyaviy qarorlarida mustaqillik, mas'uliyat va uzoq muddatli rejalashtirishni shakllantirishga xizmat

qilmoqda. Ayniqsa, O'zbekiston sharoitida fintek xizmatlarining kengayishi bilan birga, moliyaviy savodxonlikni oshirish bo'yicha maxsus loyihalar soni ortib borayotgani quvonarli holatdir. Shuningdek, fintek kompaniyalarining moliyaviy ta'limga qo'shayotgan hissasi an'anaviy ta'lim muassasalari bilan hamkorlik qilish orqali yanada samarali bo'lishi mumkin. O'quv dasturlariga moliyaviy texnologiyalardan foydalanishni o'rgatuvchi modul va amaliy mashg'ulotlarni kiritish, talabalar uchun maxsus raqamli platformalar yaratish orqali moliyaviy savodxonlikni ta'lim tizimi doirasida ham kuchaytirish mumkin.

Tadqiqot shuni ham ko'rsatdiki, fintek platformalar yordamida moliyaviy ta'lim olish ixtiyoriy, qiziqarli va shaxsga moslashtirilgan bo'lib, bu omillar ayniqsa Z avlodining o'rganish uslublariga mos keladi. Buning natijasida yoshlar orasida moliyaviy barqarorlik, moliyaviy rejalashtirish va sarmoya kiritish madaniyati asta-sekinlik bilan shakllanmoqda.

Shu munosabat bilan, quyidagi taklif va tavsiyalarni ilgari surish maqsadga muvofiq:

- Fintek kompaniyalarini yoshlar moliyaviy ta'limi yo'nalishida faolroq jalb etish va davlat dasturlariga integratsiyalash.
- Maktab va oliy ta'lim muassasalari uchun moliyaviy texnologiyalar asosida ishlab chiqilgan o'quv resurslarini joriy etish.
- Yoshlar uchun maxsus onlayn kurslar, mobil ilovalar va gamifikatsiyalashgan o'quv tizimlarini yaratish.
- Fintek xizmatlarini nazorat qiluvchi tashkilotlar tomonidan moliyaviy ta'limni qo'llab-quvvatlovchi grantlar va motivatsion dasturlarni yo'lga qo'yish.

Xulosa qilib aytganda, fintek kompaniyalari yoshlar moliyaviy savodxonligini oshirishda katta transformatsion salohiyatga ega. Ularning faoliyati nafaqat moliyaviy xizmatlar sohasida inqilobiy o'zgarishlarni, balki keng qamrovli moliyaviy madaniyatni shakllantirishda ham muhim o'rin tutmoqda. Bu esa raqamli iqtisodiyot sharoitida barqaror rivojlangan, moliyaviy jihatdan savodli jamiyatni shakllantirishning asosiy omillaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1. World Bank (2022). Fintech and Financial Inclusion: Global Report. Retrieved from: <https://www.worldbank.org/en/topic/fintech>
2. OECD (2020). OECD/INFE 2020 International Survey of Adult Financial Literacy. Retrieved from: <https://www.oecd.org/financial/education/>
3. McKinsey & Company (2023). How fintechs are transforming financial literacy for Gen Z. Retrieved from: <https://www.mckinsey.com>
4. Markaziy Bank (2024). O'zbekiston fintek sektori bo'yicha statistik axborot. Retrieved from: <https://www.cbu.uz/uzc/statistics/>
5. <https://bluescreen.kz/fintiekh-vliiaiet-na-probliemy-finansovoi-inkliuzii-i-ghramotnosti/>
6. <https://cyberleninka.ru/>
7. <https://kz.kursiv.media/>